DOMSTOLENS DOM (Anden Afdeling)

16. september 2004 *

I sag C-465/01,

angående et traktatbrudssøgsmål i henhold til artikel 226 EF,

anlagt den 4. december 2001,

Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber ved J. Sack, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøger,

mod

Republikken Østrig ved H. Dossi, som befuldmægtiget, og med valgt adresse i Luxembourg,

sagsøgt,

* Processprog: tysk.

har

DOMSTOLEN (Anden Afdeling)

sammensat af afdelingsformanden, C.W.A. Timmermans, og dommerne R. Schintgen (refererende dommer), R. Silva de Lapuerta, P. Kuris og G. Arestis,

generaladvokat: F.G. Jacobs
justitssekretær: R. Grass,

på grundlag af den skriftlige forhandling,

og idet Domstolen efter at have hørt generaladvokaten har besluttet, at sagen skal pådømmes uden forslag til afgørelse,

afsagt følgende

Dom

1 Kommissionen for De Europæiske Fællesskaber har i stævningen nedlagt påstand om, at det fastslås, at Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til

a) artikel 39 EF og artikel 8 i Rådets forordning nr. 1612/68/EØF af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet (EFT 1968 II,

s. 467), som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 2434/92 af 27. juli 1992 (EFT L 245, s. 1, herefter »forordning nr. 1612/68«), samt artikel 28 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde (EFT 1994 L 1, s. 3 og s. 572, herefter »EØS-aftalen«), idet den afskærer arbejdstagere, der er statsborgere i andre af Den Europæiske Unions eller Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområdes (herefter »EØS«) medlemsstater, fra at være valgbare til Arbeiterkammern

b) bestemmelser i aftaler indgået af Fællesskabet med visse tredjelande, hvori der til fordel for arbejdstagere, der stammer fra disse lande og lovligt udøver et erhverv i en medlemsstat, er fastsat forbud mod forskelsbehandling for så vidt angår arbejdsvilkår, idet den afskærer disse arbejdstagere fra at være valgbare til samarbejdsudvalg og plenarforsamlingerne i Arbeiterkammern.

Retsforskrifter

Relevante fællesskabsbestemmelser

2 Artikel 39 EF bestemmer:

»1. Arbejdskraftens frie bevægelighed sikres inden for Fællesskabet.

2. Den forudsætter afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår.

[...]

4. Bestemmelserne i denne artikel gælder ikke for ansættelser i den offentlige administration.«

3 Første betragtning til forordning nr. 1612/68 har følgende ordlyd:

»Arbejdskraftens frie bevægelighed skal være gennemført inden for Fællesskabet senest ved overgangsperiodens udløb; dette indebærer afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling mellem medlemsstaternes arbejdstagere for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår samt ret for disse arbejdstagere til — med forbehold af de begrænsninger, der retfærdiggøres af hensynet til den offentlige orden, sikkerhed og sundhed — frit at skifte opholdssted inden for Fællesskabet med henblik på at have lønnet beskæftigelse.«

4 Artikel 7 og 8 i forordning nr. 1612/68 er indeholdt i forordningens første del, der vedrører »beskæftigelsen og arbejdstagerens familie«, under afsnit II, der har overskriften »Udøvelse af beskæftigelse og ligestilling«.

5 Forordningens artikel 7 bestemmer:

»1. En arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat, må ikke på grund af sin nationalitet behandles anderledes på de øvrige medlemsstaters område end indenlandske arbejdstagere med hensyn til beskæftigelses- og arbejdsvilkår, navnlig

for så vidt angår aflønning, afskedigelse og, i tilfælde af arbejdsløshed, genoptagelse af beskæftigelse i faget eller genansættelse.

2. Arbejdstageren nyder samme sociale og skattemæssige fordele som indenlandske arbejdstagere.

[...]

4. Enhver bestemmelse i kollektive eller individuelle overenskomster eller andre kollektive aftaler om adgang til beskæftigelse, aflønning og alle andre arbejds- og afskedigelsesvilkår er retligt ugyldig, hvis den fastsætter eller tillader diskriminerende betingelser for arbejdstagere, der er statsborgere i andre medlemsstater.«

6 Artikel 8 i forordning nr. 1612/68 har følgende ordlyd:

»En arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område, har ret til ligestilling med hensyn til medlemskab af fagforeninger og udøvelse af fagforeningsrettigheder, herunder valgret; han kan udelukkes fra deltagelse i administration af offentligretlige organer og fra udførelse af offentligretlige hverv. Han er endvidere valgbar til organer, der repræsenterer arbejdstagerne i virksomhederne.

Disse bestemmelser berører ikke de ved lovgivning fastsatte bestemmelser, som i visse medlemsstater giver arbejdstagere fra andre medlemsstater mere omfattende rettigheder.«

7 EØS-aftalens artikel 28 bestemmer:

»1. Arbejdskraftens frie bevægelighed skal sikres mellem EF-medlemsstaterne og EFTA-staterne.

2. Den forudsætter afskaffelse af enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af EF-medlemsstaternes og EFTA-staternes arbejdstagere for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår.

[...]

4. Bestemmelserne i denne artikel gælder ikke for ansættelse i den offentlige administration.

[...]«

8 Fællesskabet har indgået en række aftaler med tredjelande — herunder bl.a. aftalen om oprettelse af en associering mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Tyrkiet, Europaaftalerne om oprettelse af en associering med landene i Central- og

Østeuropa eller endelig aftalerne om samarbejde og senere om associering, der er indgået med Maghreb-landene -- hvorefter forbuddet mod enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling for så vidt angår arbejdsvilkår og aflønning finder anvendelse på arbejdstagere, der er statsborgere i de pågældende tredjelande og er lovligt beskæftiget på en medlemsstats område.

Nationale bestemmelser

9 Ifølge § 1 i den østrigske Arbeiterkammergesetz (BGBl. 1991/626, som affattet ved BGBl. I 1998/166, lov om arbejdstagerrepræsentation, herefter »AKG«) skal Kammern für Arbeiter und Angestellte og Bundeskammer für Arbeiter und Angestellte (herefter »Arbeiterkammern«) varetage og fremme mandlige og kvindelige arbejdstageres sociale, økonomiske, erhvervsmæssige og kulturelle interesser.

10 Disse Arbeiterkammern, der er offentligretlige organer, som samtlige arbejdstagere principielt er medlemmer af mod betaling af et bidrag, har også en rådgivende funktion i forbindelse med lovgivningsarbejdet.

11 Et Arbeiterkammers organer omfatter bl.a. plenarforsamlingen (AKG's § 46). Plenarforsamlingen vælges — for en funktionsperiode på fem år (AKG's § 18, stk. 1) — af de stemmeberettigede arbejdstagere ved lige, direkte og hemmelige valg i henhold til principperne for forholdstalsvalg (AKG's § 19). Ifølge AKG's § 20, stk. 1, er alle arbejdstagere, der pr. skæringsdagen er tilsluttet et Arbeiterkammer, stemmeberettigede.

12 For så vidt angår valgbarhed bestemmer AKG's § 21:

»Enhver arbejdstager, der pr. skæringsdagen er tilsluttet et Arbeiterkammer, er valgbar, såfremt den pågældende

1. er fyldt 19 år, og

2. inden for de seneste fem år har haft beskæftigelse i Østrig i mindst to år i et arbejds- eller beskæftigelsesforhold, der giver ret til medlemskab af et Arbeiterkammer, og

3. er valgbar til Nationalrådet, når bortses fra alderskravet.«

13 Artikel 26, stk. 4, i Bundesverfassungsgesetz (den østrigske forbundsforfatning) har følgende ordlyd:

»Alle mænd og kvinder, der er østrigske statsborgere på skæringsdagen, og som er fyldt 19 år før den første januar i valgåret, er valgbare.«

14 De samarbejdsudvalg, som skal oprettes i østrigske virksomheder af en vis størrelse, har til opgave at beskytte den pågældende virksomheds arbejdstageres interesser og bl.a. påse, at de lovbestemmelser, der er vedtaget til arbejdstagernes fordel, overholdes.

15 § 53, stk. 1, i Arbeitsverfassungsgesetz (BGBl. 1974/22, som affattet ved BGBl. I 1998/69), der fastsætter betingelserne for valgbarhed til et samarbejdsudvalg, har følgende ordlyd:

»Valgbar er enhver arbejdstager, der

1. a) er østrigsk statsborger, eller

   b) er statsborger i en stat, der er kontraherende part i EØS-aftalen, og

2. på datoen for udskrivelse af valget er fyldt 19 år, og

3. i mindst seks måneder har været beskæftiget på den arbejdsplads eller i den virksomhed, som arbejdspladsen tilhører, og

4. har valgret til Nationalrådet, når bortses fra kravet om østrigsk statsborgerskab [...]«

Den administrative procedure

16 Da Kommissionen fandt, at den østrigske lovgivning var uforenelig med fællesskabsrettens krav, for så vidt som den for det første kun tillader valg til Arbeiterkammern af østrigske statsborger og for det andet afskærer arbejdstagere — som er lovligt beskæftiget i en medlemsstat, og hvis hjemland har indgået en aftale med Fællesskabet, hvorefter de har ret til ligestilling for så vidt angår arbejdsvilkår — fra valg til Arbeiterkammern og samarbejdsudvalg, opfordrede den ved skrivelse af 9. juli 1999 Republikken Østrig til at fremsætte sine bemærkninger inden for en frist på to måneder.

17 Den østrigske regering anerkendte ved skrivelse af 6. september 1999, at den østrigske lovgivning ikke var i overensstemmelse med dens forpligtelser efter fællesskabsretten for så vidt angår arbejdstagere, der er statsborgere i andre af Unionens eller EØS's medlemsstater, idet den anførte, at de pågældende nationale retsforskrifter ikke havde virkninger, fordi fællesskabsretten finder direkte anvendelse. De nødvendige ændringer er imidlertid under udarbejdelse med henblik på at udstrække valgbarheden til Arbeiterkammern til samtlige disse arbejdstagere uanset deres nationalitet. Regeringen har derimod bestridt Kommissionens påstand vedrørende arbejdstagere, der ved en aftale indgået med de tredjelande, hvorfra de stammer, sikres ret til ligestilling for så vidt angår arbejdsvilkår, så snart de lovligt udøver et lønnet erhverv i en medlemsstat.

18 Da den østrigske lovgivning ikke var blevet ændret, fremsendte Kommissionen den 29. december 2000 en begrundet udtalelse til Republikken Østrig, hvori den opfordrede Østrig til inden for en frist på to måneder fra meddelelsen af udtalelsen at træffe de nødvendige foranstaltninger for at efterkomme forpligtelserne i henhold til artikel 39 EF, artikel 8 i forordning nr. 1612/68 og EØS-aftalens artikel 28, samt de ovennævnte bestemmelser i bilaterale aftaler indgået af Fællesskabet.

19 Da den østrigske regerings besvarelse af den begrundede udtalelse, der er indeholdt i to skrivelser af den 27. februar 2001 og den 12. april 2001, ikke indeholdt nye oplysninger, besluttede Kommissionen at anlægge nærværende sag.

Om søgsmålet

20 Kommissionen har til støtte for søgsmålet fremført to klagepunkter. Det første vedrører det forhold, at arbejdstagere, der er statsborgere i andre af Unionens eller EØS's medlemsstater, afskæres fra at være valgbare til Arbeiterkammern. Det andet klagepunkt vedrører det forhold, at arbejdstagere, som stammer fra et tredjeland, er lovligt beskæftiget i Østrig og er omfattet af en aftale, indgået mellem Fællesskabet og deres lande, der fastsætter forbud mod forskelsbehandling for så vidt angår arbejdsvilkår, afskæres fra at være valgbare til plenarforsamlingerne i Arbeiterkammern og til samarbejdsudvalg.

21 Disse to klagepunkter skal gennemgås i den angivne rækkefølge.

Det første klagepunkt

Parternes argumenter

22 Kommissionen har anført, at den betingelse, der er fastsat i den østrigske lovgivning, hvorefter valgbarhed til Arbeiterkammern forudsætter østrigsk statsborgerskab, åbenlyst er i strid med artikel 39 EF og artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1612/68, som fortolket af Domstolen, samt med EØS-aftalens artikel 28, der indeholder tilsvarende bestemmelser.

23 Det fremgår af dom af 4. juli 1991 (sag C-213/90, ASTI, Sml. I, s. 3507, herefter »ASTI I-dommen«), og af 18. maj 1994 (sag C-118/92, Kommissionen mod Luxembourg, Sml. I, s. 1891, herefter »ASTI II-dommen«), at en national lovgivning, der afskærer arbejdstagere, der er statsborgere i andre medlemsstater, fra at være valgbare ved valg til organer som faglige interesseorganisationer, som de er tvunget til at være medlem af og skal betale bidrag til, og som varetager og forsvarer arbejdstagernes interesser og udøver en rådgivende funktion i forbindelse med lovgivningsarbejde, er i strid med det grundlæggende forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet i artikel 39 EF og artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1612/68. Det samme må gælde for EØS-aftalens artikel 28, hvis relevante bestemmelser har næsten samme ordlyd som bestemmelserne i artikel 39 EF.

24 Den østrigske regering har nedlagt påstand om, at dette klagepunkt ikke tages til følge, med henvisning til, at Arbeiterkammern er offentligretlige organer, der i væsentlig grad deltager i udøvelsen af offentlig myndighed, hvilket begrunder, at enhver udenlandsk arbejdstager afskæres fra at være valgbar til sådanne organer.

Domstolens bemærkninger

25 Med henblik på at vurdere, om klagepunktet er begrundet, bemærkes indledningsvis, at artikel 39, stk. 2, EF — der i øvrigt kun er et særligt udtryk for det grundlæggende forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet i artikel 12, stk. 1, EF — på området for arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Den Europæiske Union indeholder et forbud mod enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling af medlemsstaternes arbejdstagere for så vidt angår beskæftigelse, aflønning og øvrige arbejdsvilkår.

26 Dette princip er gentaget i flere særbestemmelser i forordning nr. 1612/68, herunder bl.a. artikel 7 og 8.

27 Mere specifikt bestemmer forordningens artikel 8, stk. 1, at en arbejdstager, der er statsborger i en medlemsstat og er beskæftiget på en anden medlemsstats område, skal have ret til ligestilling med hensyn til medlemskab af fagforeninger og udøvelse af fagforeningsrettigheder samt være valgbar til organer, der repræsenterer arbejdstagerne i virksomhederne.

28 Domstolen har i denne forbindelse allerede i ASTI I- og ASTI II-dommene udtalt, at denne bestemmelse finder anvendelse på valgret og valgbarhed ved valg afholdt i organer såsom faglige interesseorganisationer, som arbejdstagerne er tvunget til at være medlem af og skal betale bidrag til, og som har til opgave at varetage og repræsentere arbejdstagernes interesser.

29 Med hensyn til EØS-aftalen er artikel 28, stk. 2, affattet i vendinger, der er næsten identiske med dem, der er anvendt i artikel 39, stk. 2, EF.

30 Det følger under disse omstændigheder af artikel 39, stk. 2, EF, artikel 8, stk. 1, i forordning nr. 1612/68 og EØS-aftalens artikel 28, stk. 2, at arbejdstagere, der er statsborgere i en medlemsstat eller i en stat i Den Europæiske Frihandelssammenslutning (herefter »EFTA«), og som er beskæftiget i en anden medlemsstat, skal behandles på samme måde som værtsmedlemsstatens statsborgere for så vidt angår bl.a. arbejdsvilkår og mere specifikt fagforeningsrettigheder, herunder valgbarhed til organer, der repræsenterer og varetager arbejdstagernes interesser, såsom Arbeiterkammern i Østrig.

31 Det er imidlertid ubestridt, at den nationale lovgivning, der er genstanden i nærværende sag, betinger valgbarhed til disse Arbeiterkammern af østrigsk statsborgerskab, hvilket medlemsstatens regering ikke har bestridt.

32 En sådan betingelse, som kun østrigske arbejdstagere opfylder, udgør således en direkte forskelsbehandling af udenlandske arbejdstagere.

33 Heraf følger, at lovgivningen i Republikken Østrig, der afskærer arbejdstagere, der er statsborgere i en anden af Den Europæiske Unions medlemsstater eller i en EFTA-stat, fra at være valgbare til Arbeiterkammern med den blotte begrundelse, at de pågældende ikke har østrigsk statsborgerskab, er i strid med det grundlæggende princip om forbud mod enhver forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, hvorpå de ovenfor nævnte fællesskabsbestemmelser hviler.

34 Dette resultat ændres på ingen måde af den østrigske regerings argument om, at Arbeiterkammern i Østrig er offentligretlige organer, der deltager i udøvelsen af offentlig myndighed.

35 Det fremgår således af ASTI I- og ASTI II-dommene, at en national lovgivning, der afskærer arbejdstagere, der er statsborgere i andre medlemsstater, fra at have stemmeret og/eller fra at være valgbare ved valg til organer som faglige interesseorganisationer, som de er tvunget til at være medlem af og skal betale bidrag til, og som varetager og repræsenterer arbejdstagernes interesser, er i strid med det grundlæggende princip om forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, uanset at disse interesseorganisationer ifølge national ret er offentligretlige organer og udøver en rådgivende funktion i forbindelse med lovgivningsarbejde.

36 Den østrigske regering har imidlertid ikke fremført nogen oplysninger, hvoraf det kan udledes, at Arbeiterkammern i Østrig frembyder andre kendetegn end de luxembourgske faglige interesseorganisationer, der var omtvistet i de sager, der gav anledning til de nævnte domme.

37 Desuden har Domstolen allerede med hensyn til netop Arbeiterkammern i Østrig fastslået, at den nationalitetsbetingelse, som den østrigske lovgivning opstiller for valgbarhed til disse interesseorganisationer, er uforenelig med princippet i artikel 10, stk.1, i afgørelse nr. 1/80 om udvikling af associeringen (herefter » afgørelse nr. 1/80«) — som det associeringsråd, der er oprettet ved aftalen om oprettelse af en associering mellem Det Europæiske Økonomiske Fællesskab og Tyrkiet, som blev undertegnet den 12. september 1963 i Ankara dels af Republikken Tyrkiet, dels af EØF's medlemsstater og Fællesskabet, og som blev indgået, godkendt og bekræftet på Fællesskabets vegne ved Rådets afgørelse 64/732/EØF af 23. december 1963 (*Samling af Aftaler Indgået af De Europæiske Fællesskaber*, bind 3, s. 541, herefter » associeringsaftalen mellem EØF og Tyrkiet«), traf den 19. september 1980 — hvorefter enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling med hensyn til arbejdsvilkår er forbudt (dom af 8.5.2003, sag C-171/01, Wählergruppe Gemeinsam, Sml. I, s. 4301).

38 Artikel 10 i afgørelse nr. 1/80 er imidlertid affattet i vendinger, der er næsten identiske med dem, der er anvendt i artikel 39, stk. 2, EF og EØS-aftalens artikel 28, stk. 2.

39 Det skal under alle omstændigheder tilføjes, at det følger af fast retspraksis, at en undladelse af at anvende de forskrifter, der er fastsat i artikel 39 EF, på hverv, der indebærer en deltagelse i udøvelsen af offentlig myndighed, udgør en undtagelse fra en grundlæggende frihed, der af denne grund skal fortolkes således, at dens rækkevidde begrænses til det, der er absolut nødvendigt for at sikre de interesser, som medlemsstaterne kan beskytte. Det følger heraf, at denne undtagelse ikke kan begrunde, at en medlemsstat generelt opstiller et nationalitetskrav for enhver deltagelse i administration af offentligretlige organer såsom Arbeiterkammern i

Østrig. Undtagelsen tillader udelukkende, at udenlandske arbejdstagere i givet fald udelukkes fra visse særlige hverv i det pågældende organ, nemlig hverv, der isoleret set faktisk indebærer en direkte deltagelse i offentlig myndighed (jf. bl.a. ASTI I-dommen, præmis 19, og Wählergruppe Gemeinsam-dommen, præmis 92).

40 Domstolen udledte heraf i præmis 93 i Wählergruppe Gemeinsam-dommen, hvori den henviste til præmis 20 i ASTI I-dommen, at for udenlandske arbejdstagere, der har ret til ligebehandling for så vidt angår aflønning og andre arbejdsvilkår, kan udelukkelsen fra at have ret til at være valgbar til en organisation, der varetager og forsvarer arbejdstagernes interesser, såsom Arbeiterkammern i Østrig, ikke begrundes i den pågældende organisations retlige form, som defineret i national ret, og heller ikke i, at visse af denne organisations funktioner kan indebære deltagelse i udøvelse af offentlig myndighed.

41 Kommissionens første klagepunkt er derfor begrundet.

Det andet klagepunkt

Parternes argumenter

42 Hvad angår den omstændighed, at arbejdstagere, der er statsborgere i tredjelande, med hvilke Fællesskabet har indgået aftaler, der sikrer, at disse arbejdstagere har ret til ligestilling med hensyn til arbejdsvilkår, afskæres fra at være valgbare til samarbejdsudvalg og Arbeiterkammern, har Kommissionen gjort gældende, at der

ikke er noget grundlag for at fortolke begrebet »arbejdsvilkår« strengere end i forbindelse med EF-traktaten. Selv om arbejdstagere fra de pågældende tredjelande ikke har ret til fri bevægelighed, som sikret ved traktaten, bør de af dem, som er lovligt beskæftiget i en medlemsstat, ikke befinde sig i en juridisk situation, der er mere ufordelagtig end den, hvori tilsvarende fællesskabsborgere befinder sig. Dette er netop formålet med klausulen om forbud mod forskelsbehandling på grundlag af nationalitet, der er indført i de aftaler, der er genstand for den foreliggende sag.

43 Den østrigske regering har heroverfor gjort gældende, at begrebet »arbejdsvilkår« i den forstand, hvori det er anvendt i de aftaler, hvortil Kommissionen har henvist, ikke omfatter en ret for arbejdstagere, der stammer fra de pågældende tredjelande, til at deltage i valg til lovhjemlede organer, der repræsenterer arbejdstagernes interesser, såsom Arbeiterkammern og samarbejdsudvalg. Begrebet har en mindre bred rækkevidde end rækkevidden af det samme begreb i artikel 39 EF, for det første fordi denne bestemmelse er blevet uddybet i forordning nr. 1612/68, hvis artikel 8, stk. 1, udtrykkelig omfatter fagforeningsrettigheder og tilsvarende rettigheder, hvorimod de omhandlede internationale aftaler netop ikke er blevet uddybet på denne måde, og for det andet fordi disse aftaler forfølger mindre ambitiøse formål end traktaten, idet de ikke foreskriver arbejdskraftens frie bevægelighed. Kommissionens andet klagepunkt er derfor ikke begrundet.

Domstolens bemærkninger

44 Det fremgår i denne henseende allerede af Domstolens faste praksis, at artikel 37, stk. 1, første led, i Europaaftalen om oprettelse af en associering mellem De Europæiske Fællesskaber og deres medlemsstater på den ene side og Republikken Polen på den anden side, som indgået og godkendt på Fællesskabets vegne ved Rådets og Kommissionens afgørelse 93/743/Euratom/EKSF/EF af 13. december 1993 (EFT L 348, s. 1), giver arbejdstagere, som er polske statsborgere, når de er lovligt beskæftiget på en medlemsstats område, en ret til ligebehandling, for så vidt

angår arbejdsvilkår, af samme rækkevidde som den ret, der med en tilsvarende formulering er anerkendt for Fællesskabets statsborgere i EF-traktatens artikel 48, stk. 2 (efter ændring nu artikel 39, stk. 2, EF) (dom af 29.1.2002, sag C-162/00, Pokrzeptowicz-Meyer, Sml. I, s. 1049, præmis 41).

45 I forbindelse med associeringsaftalen mellem EØS og Tyrkiet har Domstolen ligeledes fastslået, at artikel 10, stk. 1, i afgørelse nr. 1/80, hvis ordlyd er næsten identisk med ordlyden af artikel 39, stk. 2, EF, pålægger hver medlemsstat forpligtelser med hensyn til arbejdsvilkårene for tyrkiske arbejdstagere med tilknytning til statens lovlige arbejdsmarked, der kan sidestilles med dem, der finder anvendelse på statsborgere fra de øvrige medlemsstater (Wählergruppe Gemeinsam-dommen, præmis 77).

46 Som det allerede fremgår af denne doms præmis 37, vedrører Wählergruppe Gemeinsam-dommen endvidere netop den nationalitetsbetingelse, som den østrigske lovgivning opstiller for valgbarhed til Arbeiterkammern i Østrig.

47 Som Kommissionen med rette har gjort gældende, er der ikke noget grundlag for at fortolke princippet i klausulerne i andre aftaler indgået mellem Fællesskabet og tredjelande om, at enhver i nationaliteten begrundet forskelsbehandling med hensyn til arbejdsvilkår er forbudt, anderledes end den måde, hvorpå det fortolkes i forbindelse med traktaten, og som i øvrigt allerede er blevet anvendt analogt i forbindelse med aftaler indgået med Polen og Tyrkiet (jf. denne doms præmis 44-46).

48 I lighed med det, der er fastslået i forbindelse med det første klagepunkt med hensyn til Den Europæiske Union og EØS, og med den samme begrundelse, må dette

princip derfor anses for at være til hinder for, at der på statsborgere, der er omfattet af en aftale, der indeholder en klausul af denne type, og som lovligt udøver et erhverv i en medlemsstat, anvendes en lovgivning som den, der er i kraft i Østrig, som afskærer valgbarhed til organer, som repræsenterer og forsvarer arbejdstagernes interesser, såsom Arbeiterkammern og samarbejdsudvalg, blot fordi de pågældende er udenlandske statsborgere.

49 Det i de pågældende aftaler udtrykte princip om forbud mod i forskelsbehandling på grundlag af nationalitet indebærer, at alle arbejdstagere, uanset om de er indenlandske statsborgere eller statsborgere i et af de pågældende tredjelande, har ret til identiske arbejdsvilkår og kan bl.a. generelt deltage i valgene til organer, der forsvarer og repræsenterer arbejdstagernes interesser. En forskelsbehandling på grundlag af nationalitet er i strid med dette grundlæggende princip.

50 De argumenter, som den østrigske regering har påberåbt sig til støtte for den modsatte opfattelse, kan ikke tiltrædes.

51 For det første indebærer den omstændighed, at begrebet »øvrige arbejdsvilkår« i EF-traktatens artikel 48, stk. 2 (efter ændring nu artikel 39, stk. 2, EF) er blevet udmøntet i forordning nr. 1612/68, bl.a. i dennes artikel 8, stk. 1, der specifikt omfatter fagforeningsrettigheder og tilsvarende rettigheder, hvorimod de omhandlede bilaterede aftaler ikke er blevet uddybet på denne måde — af de grunde, der er mere udførligt fremstillet i præmis 81-86 i Wählergruppe Gemeinsam-dommen — på ingen måde, at begrebet har en mindre bred rækkevidde end begrebet i artikel 39, stk. 2, EF og derfor ikke omfatter en ret for arbejdstagere, der stammer fra de

pågældende tredjelande, til på samme vilkår som indenlandske statsborgere at deltage i valg til organer, der repræsenterer og forsvarer arbejdstagernes interesser.

52 For det andet fremgår det ikke blot af ordlyden af reglen om forbud mod forskelsbehandling med hensyn til arbejdsvilkår, der er indført i de forskellige aftaler, der er indgået mellem Fællesskabet og tredjelande, og som i det væsentlige har samme sproglige affattelse som artikel 39, stk. 2, EF, men også af en sammenligning af disse aftalers sammenhæng og formål med traktatens sammenhæng og formål, at der ikke er grundlag for at tillægge denne regel en anden rækkevidde end den, Domstolen har tillagt EF-traktatens artikel 48, stk. 2 (efter ændring nu artikel 39, stk. 2, EF), i ASTI I- og ASTI II-dommene (jf. analogt Wählergruppe Gemeinsam-dommen, præmis 88 og 89).

53 Denne fortolkning er desuden den eneste, der er i overensstemmelse med formålet med og opbygningen af de pågældende aftaler, fordi den omstændighed, at arbejdstagere, der er statsborgere i tredjelande, der er parter til sådanne aftaler, og er lovligt beskæftigede på en medlemsstats område, tillægges ret til de samme arbejdsvilkår, som gælder for arbejdstagere, der er statsborgere i medlemsstaterne, udgør et vigtigt element med henblik på at skabe passende rammer for den gradvise integration af disse vandrende arbejdstagere i værtsmedlemsstaten (jf. analogt Pokrzeptowicz-Meyer-dommen, præmis 42, og Wählergruppe Gemeinsam-dommen, præmis 79).

54 Kommissionens andet klagepunkt bør derfor også tages til følge.

55 Kommissionens søgsmål må derfor i det hele anses for begrundet.

56 Det må derfor fastslås, at

— Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 39 EF og artikel 8 i forordning nr. 1612/68 samt EØS-aftalens artikel 28, idet den afskærer arbejdstagere, der er statsborgere i andre af Den Europæiske Unions eller EØS's medlemsstater, fra at være valgbare til Arbeiterkammern

— Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til bestemmelser i aftaler, indgået af Fællesskabet med tredjelande, hvori der til fordel for arbejdstagere, der stammer fra disse lande og lovligt udøver et erhverv i en medlemsstat, er fastsat forbud mod forskelsbehandling, for så vidt angår arbejdsvilkår, idet den afskærer disse arbejdstagere fra være valgbare til samarbejdsudvalg og plenarforsamlingerne i Kammern für Arbeiter und Angestellte.

Sagens omkostninger

57 I henhold til procesreglementets artikel 69, stk. 2, pålægges det den tabende part at betale sagens omkostninger, hvis der er nedlagt påstand herom. Da Kommissionen

har nedlagt påstand om, at Republikken Østrig tilpligtes at betale sagens omkostninger, og Republikken Østrig har tabt sagen, bør det pålægges den at betale sagens omkostninger.

På grundlag af disse præmisser udtaler og bestemmer Domstolen (Anden Afdeling):

1) a) **Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til artikel 39 EF og artikel 8 i Rådets forordning nr. 1612/68/EØF af 15. oktober 1968 om arbejdskraftens frie bevægelighed inden for Fællesskabet, som ændret ved Rådets forordning (EØF) nr. 2434/92 af 27. juli 1992, samt artikel 28 i aftalen om Det Europæiske Økonomiske Samarbejdsområde, idet den afskærer arbejdstagere, der er statsborgere i andre af Den Europæiske Unions eller EØS's medlemsstater, fra at være valgbare til Kammern für Arbeiter und Angestellte.**

b) **Republikken Østrig har tilsidesat sine forpligtelser i henhold til bestemmelser i aftaler, indgået af Fællesskabet med tredjelande, hvori der til fordel for arbejdstagere, der stammer fra disse tredjelande og lovligt udøver et erhverv i en medlemsstat, er fastsat forbud mod forskelsbehandling, for så vidt angår arbejdsvilkår, idet den afskærer disse arbejdstagere fra være valgbare til samarbejdsudvalg og plenarforsamlingerne i Kammern für Arbeiter und Angestellte.**

2) **Republikken Østrig betaler sagens omkostninger.**

Underskrifter.